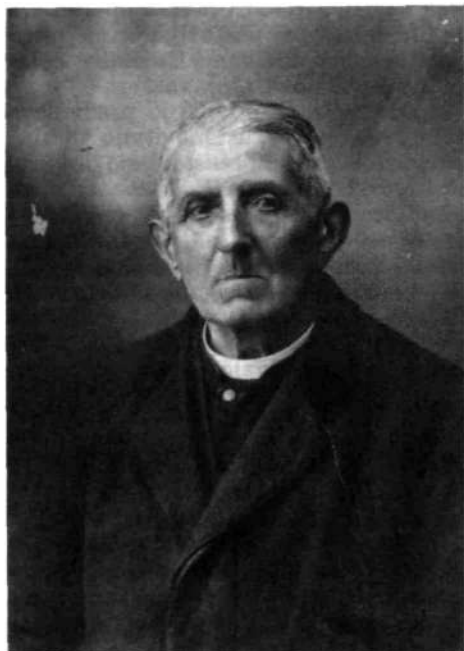

KRATKA ZGODOVINA ŽUPNIJE SV. VIDA V LUČINAH*

Anton Dolinar (1847–1930), avtor Kratke zgodovine župnije sv. Vida v Lučinah

Lega lučinske župnije

Župnija Lučine leži na Gorenjskem, ob meji Notranjske, v hribih med Trato oziroma Poljanami in Vrhniko – je torej vseskozi hribovska duhovnija. Razteza se od severa proti zahodu dobrih 10 km v dolžino; široka pa ni več kot 3 do 4 km. Meji pa proti vzhodu na župnijo Črni Vrh, proti jugu na Šentjošt, proti zahodu na župniji Vrh (sv. Trije kralji) in Žiri,

proti severozahodu in severu na župniji Trate in Poljane. Šteje le 5 vasi ali krajev (ker so domovi zelo raztreseni), in sicer: Lučine, Prilesje, Zadobje, Dolge Njive ter Goli Vrh s Suhim Dolom. Število duš bo zdaj okoli petsto. Od teh je blizu 50 v Ameriki, nekaj na delu na Javorniku in Jesenicah; zdaj pa precej veliko mladeničev in oženjenih gospodarjev v vojni. Včasih je bilo število duš precej večje, ker so imeli kmečki posestniki več poslov – večji kmetje po dva hlapca in dve dekli iz zunanjih župnij, zlasti iz župnije žirovske. Zdaj pa hlapcev sploh ni, dekle pa le posamezne.

V politično-okrajnem oziru spadajo Lučine v c. kr. glavarstvo Kranj ter pod c. kr. sodišče in davčni urad Škofja Loka; v občino pa tratarsko, ker so Lučine za samostojno občino premalo številne. Oddaljenost od drugih župnij je sledeča: do Trate je iz Lučin približno 7 km, do Poljan 10, do Šentjošta pa le 5 km. V Ljubljano se pride skozi Škofjo Loko ali bliže čez Horjul in Dobrovo ali pa Horjul – Drenov Grič na železnico vrhniško. Že leta 1909 se je s pomočjo deželnega odbora napravila široka, zložna cesta iz Horjula do Suhega Dola, torej prav na mejo lučinske župnije. Leta 1913 in 1914 pa se je ta cesta izpeljala naprej do Lučin in od tod do Trate naprej.

Tako imajo zdaj Lučine lepo zvezo čez Horjul z Ljubljano, ali pa Horjul – Vrhnika in naprej Logatec – Trst. Čez Trato pa je zveza na desno z Loko in Kranjem, na levo z Žirmi in Idrijo. S tem so Lučine veliko pridobile glede na občevanje z zunanjim svetom, pa tudi glede

* V 31. številki Loških razgledov (1984) smo objavili prispevek Marije Stanonik »Antona Dolinarja opis Lučinske krajine iz leta 1870«. Anton Dolinar (1847–1930), župnik v Lučinah od leta 1879 do leta 1910, je leta 1915 spisal tudi »Kratko zgodovino župnije sv. Vida v Lučinah«. V letošnji številki objavljamo najzanimivejša poglavja iz tega dela.

Uredništvo

na kupčijo, zlasti z lesom. Tudi se je olajšal dovoz potrebnih živil, zlasti žita, katerega morajo celo nekateri kmetje, kaj šele hišniki in gostači dokupovati, ker se doma veliko premalo pridelava. Tudi je v župniji precej rokodelcev in zidarjev, tesarjev pa tudi dninarjev, ki vsaj na pol ob kupovanju živje. Druga pota po župniji so bolj slaba, ker kolovoznice med letom velikokrat razdero močni nalivi, a nikogar ni, da bi jih popravljali, razen v sili. Mnogo pa je tudi pešpotov in steza, ki zaslužijo v pravem pomenu ime »kozjih potov«.

Krajevne (topo- in hidrografične) razmere

Župnija Lučine leži, izvzemši nekoliko hiš ob potoku Brebovnici, precej visoko v hribih – cerkev sama ter vas Lučine 639 m nad morjem. Pravih dolin sploh ni, le nekatere dolinice in podolja; pač pa precej visokih gričev ali hribov. Med temi: Goli Vrh 961 m, Špik 850 m, Zlati Vrh in Pusta Njiva 840 m, Špilj 681 m, Suhi Dol (prehod proti jugu na šentjoško stran) 689 m. Potok je en sam, Brebovni-

ca, v katerega se iztekajo razni studenci in grape, na primer grapa lučinska, prileška; iz Zale: Lešnica, Krbulja in druge manjše. Po sredi župnije, to so kraji Lučine, Dolge Njive, Prilesje in Spodnje Zadobje, je svet apnen, torej le malo studencev, ker voda uhaja v tla. Ljudje si tod morajo pomagati s kapnicami ter z lužami za živino, pa še velikrat v suhih letih trpe žejo ljudje in živina. Tako je bila leta 1909 tolika suša, da so na apneni zemlji usahnili vsi studenci; tudi izvirišče, srednji studenec z jako mrzlo vodo, in tako zvana »štarna« pod cerkvi, in treba je bilo nad pol leta voziti vodo s Suhega Dola, kjer je napeljan studenec iz Zale, ki nikoli ne usahne. To dovažanje vode je pisca teh vrstic stalo do sto kron, pa še je vode vedno nedostajalo in s perilom je bila silna težava. V Zgornjem Zadobju ter v Brebovnici ali v Žirovskem Vrhu, kjer je škrlavkast svet, pa je dosti studencev, ki nikoli ne usahnejo, torej vode dovolj.

Gozda je v župniji še veliko. Največji ter največ vredni gozd je »Zala«, o kateri hočemo na posebnem mestu še kaj več povedati; obraščen je pa tudi Špik, Ga-

Martin Justin
trgovina in gostilna

Lučine pri Gorenji vasi

Panorama Lučin (razglednica iz časa pred 2. svetovno vojno)

brovec, Grintovec, Zlati Vrh, poleg tega je še s hrastjem obraščeni »Boršt«. Drevice raste različno, kakor je zemlja ali svet. Na apneniku raste bukovje, smreka, gaber, breza; na škrlavki pa bolj jelka (pač tudi smreka), kostanj, hrast in borovec, nekoliko tudi macesen. Veliko sveta je tudi obraščena z raznim grmičjem. Nahaja se brinje, dren, leska, dobrovita, maklen, kosteničje, kapčevje, pa tudi robida, češmin, divji ščipek ali mačeha in še drugo manj znano grmovje. Na škrlavki raste resje: zgodnje (eriča), ki je pomladi dobra paša za čebele, pozneje pa borovnica (črna jagoda) kar na apnenih tleh ne uspeva.

Naj omenimo še neke drage ali tokave, skozi katere teče lučinska grapa, ki je v poletnem času mnogokrat popolnoma suha, ob deževnem vremenu ali povodnji pa se voda drvi čez visoke pečine in dela večje in manjše šume ali slapove – največjemu pravijo ljudje »Sovpat« ali boljše »Sopot«. Tudi si je deroča voda izkopala več tako zvanih »kadi«, od katerih ena baje nima dna, pa je le, kakor so izmerili, več metrov globoka v sivo skalo na okroglo izkopana votlina. Ob večji povodnji je vsekakor vredno te slape ogledati si.

Rude v župniji ne nahajamo, le železo v »borštu«, toda o tem kaj več na drugem kraju. Flora (bilstvo) je precej zastopana, toda kakih posebnih, redkih cvetlic ni.

Podnebje (klima)

Podnebje je srednje toplo. Pozimi je na gotovih krajih, (sedlih ali prehodih) huda burja, ki napravlja velikanske zamete ter tudi gazi sproti zameta. Najhujše brije burja na »prevalu« proti Suhemu Dolu, na »prilešniku« proti Prilešju, na Pusti Njivi, pa tudi po lučinski grapi mimo cerkve in župnišča ima burja svoj tok, da kar piska in žvižga okoli oglov. So pa tudi prav zavetni kraji, kjer se burja le malo čuti. Zima je vobče precej huda in dolga. Snega pade na debelo, zlasti po višjih gričih. Pomlad je precej pozna, ker je svet večinoma bolj osojen; ponekodi sneg pomladi dolgo leži, ker sonce blizu ne more. Poleti je

rada precej velika vročina in suša, posebno na apnenem svetu – drugod manj. V poletni suši se dež Lučin prav rad ogiblje in ko na Ljubljanskem barju deži ter se okoli Blegaša dež kadi, ga v lučinskem okraju velikokrat niti kapljice ne pade. Sicer pa uspevajo, razen v prav visokih legah, na primer na Golem Vrh, na Pusti Njivi, vsi poljski sadeži kot: pšenica, ječmen, rž, koruza, (tukaj turšica imenovana), oves, proso, ajda, (zgodnja, srednja in nekoliko tudi pozna), pa tudi zelje, korun (krompir) in kuha (repa, korenje). V visokih legah prav dobro obrodi jarina (jara pšenica, ječmen in rž), pa tudi zgodnja in srednje zgodnja ajda, manj proso. V prav visokih legah, ki so izpostavljene vetrom in viharjem, tudi sadje ne obrodi; v nižjih, zavetnih legah pa je vsakovrstno sadje doma, npr. češnje (tudi v višjih legah), jabolka, hruške, češplje in slive, pa tudi orehi in sploh navadno sadje vse brez izjeme. V prejšnjih časih so veliko več sadja posušili in so ga potem porabili doma, nekaj pa suhega poprodali ter skupili lepe denarce zanj. Dandanes pa se, žalibog, le preveč sadja ali za žganje skuha doma ali pa drugam za isti namen proda – in tako se ta veliki božji dar použije v podobi alkohola v dušni in telesni kvar nevhvaležnih, nespametnih ljudi.

Bivalci ter njihov značaj

Sedanje ljudstvo lučinsko je vobče dosti bistroumno in nadarjeno, tudi pridno in varčno in še dosti miroljubno ter bolj mehkega značaja, kakor so sploh prebivalci v poljanski dolini, izvzemši nekoliko tolminske sosede. V tem se precej razlikujejo od svojih prejšnjih starih prednikov, ki so se radi med sabo tožili in pravdali v svojo ne majhno dušno in telesno škodo. Pogreša pa se pri njih prave kremenitosti, podjetnosti in složnosti, tako da jih ni lahko pridobiti ter zediniti za kako še potrebno stvar. Kar pa je prav posebno obžalovati, je to, da se je ljudstvo zadnji čas, kakor žalibog tudi drugod, le preveč vdalo pijači, zlasti toliko pogubnemu žganju. V župniji lučinski je precejšnje število zidarjev, te-

sarjev in drugih delavcev, katerim se ponavadi za malico daje pijača, če pa druge ni, pa »geruš«, »jeruš« ali »šnops«. Tako se sčasoma privadijo hote ali ne-hote tudi mlajši delavci, katerim sprva ta pijača ne prija, na »šnops«. Točil se je menda poprej bolj kakor zdaj nesrečni »geruš«, ne le v krčmah, marveč na skrivaj tudi v drugih bajtah, posebno v Gorenjem Zadobju, in tako se je pijančevanje čedalje bolj širilo zlasti tudi med mladino. Prav pogubno za ljudstvo je tudi v vsakem oziru preseljevanje v Ameriko, ki je pred kakimi 20 leti v navado prišlo. Gotovo je zdaj že čez 50 lučinskih župljanov v novem svetu, kjer pa se jim zadnja leta, vsaj mnogim, slabo godi. Mnogi, posebno mlajši ljudje pridejo v Ameriki ob vse versko prepričanje, ne hodijo v cerkev, se ogibljejo svetih zakramentov ter tako popolnoma podivjajo in se docela spridijo. Privadijo se tudi tam na boljšo hrano, prilagodijo tujim šegam, da potem, četudi pridejo nazaj, niso za nobeno rabo več. Z Ameriko si lučinski župljani, z nekimi malimi izjemami, niso veliko opomogli in si tudi v bodoče ne bodo. In koliko se naših ljudi v Ameriki ponesreči, opravljajoč najtežavnejša dela v podzemskih rovih ter rudokopih in tovarnah, koliko poha-bi! Tudi se naša mladina ondi večji del poženi, in potem ako ostanejo v Ameriki, je njihov zarod za našo domovino izgubljen. V slučaju pa, da bi dela popolnoma zmanjkalo, morale bi se cele družine vrniti domu. In s temi družinami, razva-ženimi na boljšo hrano ter nevajenimi našega dela – kak križ bodo imele občine naše.

Gospodarske razmere

V lučinski župniji je po številu 15 celozemljarjev, 10 polovičnikov in 8 tretjinarjev – vsi drugi so hišniki ali novohišarji in nekaj malo gostov ali gostinčarjev. Kar gmotno stran zadeva, je ena tretjina večjih posestnikov v dobrem, druga v srednem premoženjskem stanu, zadnja tretjina pa je precej zadolžena – torej primeroma tako kakor drugod. Zadolženja je časih krivo slabo gospodarstvo ali pa tudi zapravljivost, največkrat

pa prevelike dote in preužitnine, katere mora novi gospodar oprtati na svoje rame. Seve, ko se kdo ženi, vidi cel svet v samih rožicah ter si zida zlate gradove v oblake, ko pa pozneje razvidi, da si je naložil bremena, ki jih nositi ne more, mine gospodarja veselje do dela in štedenja, pa začne posestvo polagoma propadati ter lesti pod pot.

Tudi so bile časih gospodarske razmere vse drugačne, kakor so dandanes. Nekdaj je dobival kmet lahko posle poceni – imel je vsak večji posestnik po dva hlapca in dve dekli – tudi je imel kočjo in eno ali celo dve bajti, torej dovolj delovnih moči in pa poceni. Zdaj pa so posli jako dragi in redki, hlapcev sploh ni dobiti, kočje so prodane, bajte večji del podrte, tako je kmet navezan na drage in razvajene delavce, od katerih je docela odvisen. V druge gospodarske razmere se tu spuščati ne kaže, ker bi nas to predalec peljalo ter se taka vprašanja dovolj razpravljajo v naših gospodarskih ter političnih časopisih.

Postanek in naselitev Lučin

Kdaj in kako se je lučinski kraj naselil in obselil, je težko določiti, ker nam o tem nedostajajo vsaka zanesljiva sporočila. Lučine so vobče hribovnat kraj, obraščen še zdaj z gozdi, lesovi in grmičjem. Svoje davne dni pa je bil tod gotovo sam les in nepredirna goščava. Potem tudi ni dvomiti, da je bilo v teh samotnih krajih dosti divjačine ter raznovrstne zverine. Nedaleč od cerkve sv. Vida na selevškem svetu se do danes imenuje neko zadolje »Medvedova dolina«. Torej se je tod nahajalo bržkone dosti medvedov, volkov, lisic, risov in kun, nedvomno tudi jelenov, srn, pa tudi zajcev, jazbecev, vider, posebno ob ribnatem potoku »Brebovnici« in drugih živali. Ni torej neverjetno, kar je pisec teh vrstic v svoji mladosti, ko je še šole obiskoval, čul – ne ve se pa več spominjati, kje in od koga – da so bili brižinski škofje, ki so bili v onih davnih časih gospodarji Škofje Loke ter so imeli gotove pravice in dohodke v Poljanski dolini, postavili v Lučinah lovsko kočjo, kamor so njihovi

lovci, pa morda v gotovih časih tudi sami hodili na lov. Saj so si bili pozidali tudi pod sv. Alenkom (Volbenkom) blizu Poljan lep poletni ali lovski gradič, v krasnem kraju poleg Poljanske »Sore« (Sovre), zdaj last g. dr. Ivana Tavčarja ali zaprav njegove gospe Frane, ki ga je kupila od družine mesarja Antona Hafnerja v Loki. Na to kaže po našem mnenju tudi ime »Lučine*«. Lučine namreč pomeni veliko jaso ali »presko« v gozdu (eine grosse Waldlichtung), kakor tudi krajevno ime »Luča« na Štajerskem pomeni »eine Waldlichtung«, »Ausrodung« sredi gozda. Gozd se je torej tu in tam v teh obraščenih hribih posekal, zlasti najprvo tam, kjer zdaj stoji cerkev sv. Vida in sedanja lučinska vas, in ljudje so se začeli polagoma naseljevati v teh samotnih ter oddaljenih krajih. Najprej so se verjetno tu naselili oglarji, ki so žgali oglje; pozneje so jeli obdelovati gozda očiščeno ter otrebljeno zemljo, napravili so sredi lesa »laze« ter jih obdelovali. Tako se še danes imenuje v kraju Brebovnica polovični kmet »Lazar«. Nad cerkvijo pa je kmet, ki se mu pravi »Selevec«, kar je toliko, kot »naseljenec« in vse kaže, da je to najstarejša naselbina v tem kraju. Tako se je polagoma ta hribovati in zaraščeni kraj obsejal in nastali so tekom časa sedanji kraji ali vasi npr. Prilesje, Zadobje in drugi.

Začetek cerkve sv. Vida v Lučinah

Začetek cerkve sv. Vida v Lučinah se izgublja v temno nekdanjost, zato je s tem nemogoče kaj gotovega dognati. V ljubljanskem kn. šk. arhivu se menda o Lučinah ne nahaja nič. Arhiv brižinskih škofov v Škofji Loki pa je bil baje razvet na vse strani sveta. Poljanski župni arhiv, kajti poprej so Lučine spadale pod Poljane, pa je menda dvakrat izgorel. Le v Valvazorjevi knjigi »Die Ehre des Herzogthums Krain« se nahajajo Lučine na-

* Piše se pravilno le »Lučine« ali pa »Lučine«, kakor pišejo navadno c. kr. uradi. Pa tudi »Lučne« ni prav, ker se mora vtikati v pisavi polglasni »i«. Ljudje govore: v Lučinah, z Lučin.

vedene med drugimi podružnicami poljanskimi. Ne bomo pa se veliko motili, ako trdimo, da so brižinski škofje imeli tukaj kako kapelico, da so zamogli vsaj časih maševati, kadar so se delj časa mudili v tem kraju na lovu. Da so mnogi škofje v tedanjem času radi hodili na lov, da so mnogi bili pravi nimrodi – strastni lovci, to je iz zgodovine srednjega veka znano dovolj. Da pa so bili tudi toliko pobožni, da so vsaj časih, mudeč se delj časa na lovu, maševali, o tem pa tudi skoro ne smemo dvomiti. Torej najpoprej kapelica, ki pa se je tekom časa podaljšala ter razširila v cerkvico. Na to kaže vse, kar bomo pozneje povedali o stari cerkvi sv. Vida v Lučinah.

Lučine – poljanska podružnica

Par stoletij je bila cerkvica sv. Vida v Lučinah poljanska podružnica, oddaljena od matere župne cerkve sv. Martina dobrih 11 do 12 km. Sem so hodili poljanski gg. kaplani maševati, pa tudi zlasti v postu ali velikonočnem času poučevati otroke in spovedovat mlado in staro. Pokopavalo se je menda samo v Poljanah, kamor pa je bilo zlasti pozimi silno težko spravljati mrliče. Težavna pa so bila tudi previdenja bolnikov. Toda imeli so tedaj gg. duhovni pomočniki na razpolago konja, zato so pozneje gg. kaplani, pa tudi župniki, ki so bili sami na težkih župnijah, dobivali od vlade posebni prispevek za konja. Bili pa so v Poljanah, kjer je bila več časa tudi dekanija, nastavljeni vsaj 3–4 duhovni pomočniki, ki so župniku ali dekanu pomagali oskrbovati razsežno poljansko župnijo. Pod Poljane so spadale takrat ne samo Lučine, temveč tudi Trate, Javorje, Leskoviča in Stara Oselica – Nova Oselica je spadala pod Spodnjo Idrijo. Trate (tudi Trata) so bile najpoprej izločene iz velike poljanske župnije (ok. 1744), druge ravnokar imenovane podružnice pa so bile povzdignjene v samostalne lokalije ob času cesarja Jožefa II v letih 1780–90. Vendar pa so morale te lokalije do nedavnih časov dajati nekoliko stolnine in bire prvotnim župnikom, na kar so ti bili celo inštalirani. Lučine so bile

odločene od poljanske stare duhovnije leta 1784 kot lokalija (Capelanus localis). Te lokalije so v novejšem času bile povzdignjene v prave župnije ter se njihovi samostojni duhovniki imenujejo župniki. Koliko gg. lokalistov in pozneje župnikov je to duhovnijo oskrbovalo do danes z večjimi ali manjšimi presledki, bomo videli pozneje.

Staro župnišče ter zidanje novega

Staro župnišče v Lučinah je bilo prav vsakdanja kmetska hiša. Šlo se je skoz temno zakajeno, precej veliko kuhinjo na levi v družinsko ter na desni v dve gospodovi sobi. Prva od teh je bila še precej prijazna in suha, druga pa prav ozka in vlažna in, kar je bilo še bolj nevšečno, iz nje se je šlo naravnost v prizidano stranišče – pripravno sicer, še zlasti v južnem vremenu – kak duh! Tudi družinska soba je bolj mokrotna in zaduhla in, ker je potlakana, tudi pozimi mrzla in neprijetna. Z ozke veže se je prišlo po strmih stopnicah v podstrešje (v hribih imenovano »ispa«), kjer je bila na levo mala sobica za žito in drugo šaro, na desno pa se je hranila mrva in slama za edino kravico, ki je stala v hlevu. Po drugih še bolj strmih ter zavutih stopnicah se je prišlo v spodnjo vežo – župnišče je bilo zidano, kakor še zdaj, nekoliko v bregu – tu je bila klet za vino in kuho, na desno roko pa hlev za kravico. Svinjak, silno majhen in tesan, je bil prizidan zgorej pri stranišču, kar je bilo tudi neokretno in neprilичno. Streha je bila pokrita s slamo, torej vedno nevarnost zastran ognja. Stanovanje je bilo torej pod vso kritiko. Stari ljudje so še vedeli in pripovedovali, da je bilo župnišče za lokalista Mesisneva v letu 1793–95 pogorelo. Imel je menda gospod pri sebi malega porednega nečaka, ki je nekdanj med krščanskim naukom na podstrešju bil zakuril – najbrž, ker mu je bilo dolgčas. V hipu je bilo župnišče v ognju, otrok pa je imel toliko pameti, da je hitro zbežal spod strehe ter tekkel po grapi – ogenj pa za njim, ker so stari ljudje trdili, da ogenj tistega preganja, ki je zakuril. Ob isti priliki je pogorela

tudi mežnarija do tal. Seveda so župljani župnišče v vsi naglici pokrili ter za silo popravili, da je gospod mogel zopet notri stanovati. Tudi mežnarijo so zopet postavili leseno, pa tako grozno razpetijo, da si skoro misliti mogoče ni. V tisti strašni leseni baraki je pisec teh vrstic v svojih mladih letih bival, ker so mu oče bili cerkovnik, pa se še zdaj z grozo spominja na to. Pozneje, ko so si bili oče zgradili na svojem kupljenem svetu lastno čedno hišico, stala je tista razpetija mnogo let prazna – služila je le še njena podstena župnišču za drvnico – slednjič pa so jo podrli, ker je že sama vsa lezla skupaj, ter na njeno mesto postavili sedanjno, majhno, a čedno župnijsko.

Na vsak način je bilo treba misliti na novo župnišče. Že g. Šimen Jan, ki je bil l. 1862 od sv. Lenarta v Selški dolini prišel v Lučine, je nagovarjal Lučinčane, da bi zidali novo spodobno župnišče s hlevom in drugimi potrebnimi pritlikljinami vred. Stavil jim je pogoj, naj mu privolijo za zidanje 16 sto gl. ter tlako in material, kolikor ga bo potreba. A župljani niso bili voljni. Ker se je bil g. Šimen tudi zastran nekega sveta z ljudmi razšel, zastupil je bil Lučine ter se preselil k sv. Trojici nad Cerknico.

Tako so bile Lučine spet vakantne. To priliko pa je izrabila cerkvena oblast in reklo se je župljanom kategorično: kadar bo pozidano župnišče, potem dobite zopet lastnega duhovnika, poprej pa nikakor ne. Tako so se morali ljudje vdati, če so hoteli dobiti zopet svojega duhovnega pastirja. Vso to zadevo je v tek spravil tedanji starološki g. dekan Franc Kramer, poznejši kanonik ter semeniški vodja v Ljubljani. Načrt je napravil zidarski podjetnik g. Janez Molinaro v Škofji Loki in sicer tako, da se je še trdno zidovje stare stavbe ohranilo, a župnišče precej razširilo ter za nadstropje vzdignilo. Tako se je pridobilo dosti prostora za stanovanje duhovnika in za druge potrebne shrambe. Nova stavba, ki se je zidala v letih 1865 in 66, je na videz, vsaj od blizu, prav lepa, od daleč pa nekoliko prekratka in previsoka, pa tudi ne prav praktična. Treba je bilo zidati še posebej hlev, na prašičji hlev in drvarnico pa se je bilo docela pozabi-

lo. Stalo je bilo novo župnišče s hlevom vred do 4 tisoč gl. – brez gradiva in tlake – medtem ko bi bil g. Jan s 16 sto gl. vse in gotovo bolj praktično pozidal. Tako se kaznuje ljudska svojevglavnost.

Stara cerkev ter nje opis

Začetek stare cerkve je segal, kakor se bode pozneje verjetno dokazalo, nazaj v I. polovico 16. stoletja, ko se je gotika ali šilasti slog moral umakniti prijazni renesansi.

Lega cerkve

Lega cerkve je vobče prav nevšečna in nepriljučna. Potisnjena je cerkev nekoliko v breg nad grapo ali strugo, ki je ob poletni vročini in suši časih docela suha, jeseni ter ob povodnji pa polna vode. Na drugi strani grape stoji župnišče. Prejšnje čase k župnišču ni vodila nobena druga vozna pot kot grapa sama, kajti višje mimo cerkve je bila speljana le nekoliko širša pešpot. Neprimernejšega kraja za cerkev si res skoro ni mogoče misliti. Toda stara povedka pripoveduje, da kar so cerkve pozidali na nekem drugem lepšem in primernejšem kraju za vasjo, znašlo se je vselej zjutraj na sedanjem mestu. Tukaj torej je hotel sv. Vid imeti svoj sedež in nikjer drugod.

Zidava stare cerkve

Najstarejši del cerkve, prezbiterij, je bil vsekakor zidan ob izidu gotike. Tri okna v prezbiteriju so imela kamnene okvirje v obliki »oslovskega hrbta«, kar kaže na razpad gotike, torej na drugo polovico 15. ali pa na začetek 16. stoletja. Od teh treh oken je bilo pozneje srednje zazidano, drugi dve pa spremenjeni v štirikotni okni brez kamnenega okvirja, ker ti okvirji so prišli v zid. Bržkone je bil tudi prvotni oltar kamnit, kakor sploh v času gotike. Nahajala se je v nekdanji, pozneje podrti mežnariji, kamnita soha, visoka kakih 50–60 cm z nekako čudno kapo na glavi, katero so ljudje smatrali za Poncija Pilata, kakor ga tudi v resnici mnogi podobarji in slikarji še danes upodabljajo, a bil je to

brez dvojbe le krščanski modrijan sv. Modest, vzgojitelj sv. Vida iz starega gotskega oltarja. Kam je čok te sohe prešel, nam ni znano, kamnena glava pa služi še zdaj sv. Florjanu, naslikanemu z neveščo roko na hlev nove mežnarije, ki pa je, kakor je že bilo rečeno, privatna last. Dva manjša kamnita okraska in »relief« – tudi kamnit – Matere Božje z Jezuškom v naročju, ki je imel nedvomno svoj prostor v zgornjem tronu gotiškega oltarja, so pa do danes vzdani v hlev (štalo) pri Škrbinci na vasi. Obokan je bil prezbiterij z lahkovcem (lahki kamen), ki se nahaja ob nekem neznatnem studenčku, tekočem iz apnenca blizu »Žage« v Brebovnici. Izključeno pa ni, da bi bil prvotni obok na rebra, pa so ga preobokali takrat, ko so cerkvico od slavoloka naprej razširili in podaljšali v novejšem slogu. Tudi zakristija je bila pozneje prizidana, kakor se je pri podiranju stare cerkve lahko opazilo. Cerkev je imela sprva lesen strop – kar so prav stari ljudje še pomnili; namestili pa so tega pozneje z obokom s kamnenih plošč ali škr. Zvonik je bil prvotno bržkone prav nizek – če nista bingljala 2 zvonca kar prosto na prizidanem nastavku, kakor se to še danes vidi semtertje na Krasu pa tudi drugod. Sedanji močni in primeroma visoki zvonik je bil cerkvi prizidan leta 1669, kakor je zdaj zalikana številka kazala na sprednjih zvonikovih vratih. Prav enak, le nekoliko močnejši in višji zvonik ima tudi nova cerkev v sosednji župniji Šentjoški, nekako iz leta 1665. Zidal je brez dvojbe obadva zvonika isti spretni zidarski mojster, čigar ime pa se ni ohranilo.

Notranja oprava stare cerkve

Pisec teh vrstic pomni v stari cerkvi dvojne oltarje. Prvi, seveda leseni, so bili izdelani v rokoko slogu. Veliki oltar sv. Vida je bil posebno na drobno izrezljan. Bilo je na njem vse polno pozlačenih okraskov: obrobkov, tako zvanih »kapčev«, zlatih rož, angelčkov ter angelskih glav. Po zavutih stebrih se je ovijala zlata vinska trta z grozdi, kakor je bilo to onemu slogu lastno. V spodnjem tronu

je bil cerkveni župni patron sv. Vid v kotlu do pasu, ob straneh med stebri pa njegova vzgojitelja sv. Modest in Krescencija. Na vhodih (vratih) za oltar je bil na evangeljski strani sv. Jožef, na listni pa sv. Jernej s kožo na rami ter nožem v roki. V zgornjem tronu je bila Mati Božja z Jezuškom na levi roki ter z žezlom v desnici; ob straneh dva večja angela. Pri tabernaklju so se vratca po tedanji navadi vrtela, tako da je bila monštranca posebej in ciborij zopet posebej shranjen. Okrog oltarja je bila spredaj lesena ograja, ki je služila za obhajilno mizo. Stranska oltarja sta stala ob sredi cerkve v posebnih odstavkih ali dolbhišah tako, da sta bila kamnena podija v cerkvi, v zidnem odstavku pa oltar. Bila sta ta dva mala oltarja sicer v istem slogu, toda malo manj na drobno izdelana. Na moški strani je bil v spodnjem tronu sv. Lambert, ob strani sv. ap. Jakob in sv. Frančišek Ks., zgoraj v sredi sv. Gregor, ob strani pa menda sv. Olbenk in sv. Miklavž. Na ženski strani je bila v spodnjem tronu Mati Božja z Jezusom v levem naročju držeča Dete z obema rokama, ob strani sv. Joahim in sv. Ana; zgoraj v sredi sv. Neža z jagnjetom in palmo v roki, ob straneh pa sv. Apolonija s kleščami in sv. Lucija z očmi na krožniku ter s palmama v rokah. Pri tem stranskem oltarju se je tudi postavljal na veliki teden božji grob, ki je obstajal prvotno menda le v nekem pomalanem platnu, pozneje pa v pomalanih deskah, spodaj ob straneh z dvema silno srepro gledajočima varuhoma. Seveda je bilo vse silno tesno in nerodno in na veliko soboto pri vstajenju je bil časih tak pritisk in gneča, da s sv. R. Telesom skoro ni bilo mogoče priti iz cerkve. Ker so ti stari oltarji že bili vsi črvivi in spereli, dal je napraviti okoli leta 1855 č. g. Franc Strmole nove oltarje. Izdelal jih je prav poceni, pa tudi prav preprosto podobar poljanski, Štefan Šubic, oče poznejših slovečih slikarjev Šubicev, Janeza in Jurija, pa tudi sedanjega podobarja in naslednika Valentina Šubica. Slog je bil renesančni. Veliki oltar je imel iste, a nove svetnike, kakor prejšnji. Sv. Vid v podobi, dosti lep mladenič – čisto rimski tip – stoji

zadaj v novem znamenju ali kapeli sv. Vida. Napravil je bil pa po tedanji navadi tudi sliko in sicer lastnoročno, dasi ni bil izučen slikar, ki je ob navadnih časih zakrivala podobo sv. Vida. Naslikan je tu sv. Vid v kozlu, okrog njega pa poleg »kuharjev« še nekaj rimskih vojakov, malikovavski žrec, ki kaže sv. Vidu z desno roko na nekega malika, in menda cesar Dioklecijan. Druge podobe: sv. Modest in Krescencija, pa sv. Jožef in sv. Jernej so nekoliko slabše izdelane in še oškrabljene menda se hranijo v podstrešju v župnišču. V zgornjem tronu je bila Marija z Detetom Jezusom in dvema angeloma ob strani; te precej dobre podobe pa je bil podobar vzel od nekega drugega starega oltarja, ki so vsled tega bile tudi že močno sperele. V stranskem oltarju na moški strani je bil za naprej v sredi sv. Gregor papež, ob strani sv. Jakob apostol in sv. Frančišek K., zgoraj pa na šipo namalano presveto Ime Jezusovo. Na ženski strani so ostale stare podobe: Marija z Jezusom v naročju in pa sv. Joahim in sv. Ana; zgoraj pa je bilo v vsakem oknu na šipo naslikano Ime Marijino. Na obeh stranskih oltarjih sta bila tudi majhna tabernaklja, od katerih se je rabil le na ženski strani na veliki teden v božjem grobu. Šubic je bil tudi naredil novo visečo leco, ki pa je bila prav primitivna, kakor je bil tudi dohod nanjo silno neokreten, kajti če je pridigar gledal, kam bo stopil, bil je lahko gotov, da se bode zadel z glavo. Stari, prav čedni krstni kamen je stal prvotno ob stranskem oltarju na ženski strani, da pa so pridobili prostor za dve ženski klopi, premestili so ga v kot k slavoloku na moško stran, torej na prav neprimerno mesto. Edino ta krstni kamen se je zamogel prenovljen porabiti pozneje v novi cerkvi. Stari križev pot s prav slabimi slikami je bil čisto preperel in ni bil za nobeno rabo več.

Pokopališče

Okoli cerkve je bilo tesno pokopališče, na njem pa za cerkvijo »kostnica« (drugod ponavadi »karner« zvana). Ker je bilo grobišče le premajhno, so ga za č. g. Strmoleta nekoliko razširili, kostnico

podrli, kosti notri nakopičene pa zakopali za cerkvijo, koder se zaradi preplitve zemlje itak ni moglo pokopavati. Tudi g. č. Šimen Jan so morali grobišče še enkrat razširiti in sicer proti jugovzhodu (drugam itak ni bilo mogoče) in zidati so morali tudi malo »mrtvašnico« v kotu za cerkvijo proti zahodu. Ta stoji do danes. Tako bi bila stara cerkev ter nje notranja oprava zadosti natančno opisana.

Šolske zadeve

Šole v Lučinah seveda ni bilo, kakor sploh ne na takih malih župnijah. Prejšnje čase so se posamezni, pa le redki, navadili brati od kakega drugega, ki je bil branja vešč. O svojem času jih menda v celih Lučinah ni znalo čitati petero ljudi. Šele č. g. Šimen Jan v letih 1862–64 je začel pozimi in spomladi pri spraševanju učiti otroke tudi čitati in nekoliko računati, pisati pa samo nekatere dečke, ki so kazali veselje in zmožnost za to. Njegov naslednik č. g. Janez Zagoda se s šolo ni ukvarjal. Pač pa je č. g. Martin Indof šolo zopet poprijel in tudi pisati učil. Dobival je menda za to nekoliko nagrade od šolske oblasti. Pisec teh črtic, ki je nasledoval g. Indofa, učil je pri tako imenovanem spraševanju, tj. pouku v krščanskem nauku, tudi nekoliko računati in sicer v župnišču v družinski sobi. Šele pozneje se je neka druga soba v župnišču izločila in za silo opremila za šolo. Napravile so se primitivne klopi, zlogovalne table i. dr., kar je bilo neogibno potrebno. Pouk se je vršil, kolikor mogoče, v zimskih in pomladnih mesecih, v poletnem času pa ne. Kar je prišel leta 1897 ukaz od c. kr. okrajnega glavarstva, da se mora zidati novo šolsko poslopje za redno ljudsko šolo. Ker pa smo imeli leta 1898 začeti zidati novo cerkev, je na našo prošnjo šolska oblast toliko odjenjala, da se je zidanje šole za deset let odložilo, pa le pod tem pogojem, da se je pisec teh vrstic zavezal skozi teh 10 let prevzeti šolsko podučevanje poleti in pozimi. Tako je za ta čas nastala zasilna ljudska šola, ki pa ni imela bogve koliko uspeha. Obiskovanje šole je le preveč neredno, kjer pa tega ni, ne more

biti v šoli pravega napredka. Pozimi otroci čipkarijo, poleti pa morajo pomagati pri delu, šola pa je le prisiljena in pristranska stvar. Ko je bilo tistih 10 let šole prešlo, je pisec teh vrstic šolo, katere se je bil silno že naveličal, pustil, obljubil pa brez vsake nagrade, pa tudi obveznosti pozimi in spomladi pri spraševanju otroke tudi v šolskih predmetih po možnostih poučevati, da ne bodo otroci popolnoma brez šolskega pouka. Zidanje nove šole pa se je od leta do leta odkladalo. Za nami je šolsko podučevanje drage volje prevzel naš naslednik, preč. g. Fr. Rajčević, ki se še zdaj muči in trapi s podučevanjem v šoli. Kdaj se misli šola v resnici zidati, nam ni znano – bržkone radi vojske še ne tako kmalu.

Duhovniki, službujoči v Lučinah

Odkar so bile Lučine l. 1784 povzdignjene v samostojno lokalijo, so ondi pastorovali sledeči duhovniki:

J e r n e j T r č e k (Tičkov z Golega Vrha, h. št. 2), torej domačin, sprva kurat, potem provizor od l. 1784 – l. 1788. Na stara leta je opešal, zato je nameraval odstopiti: pa je še ostal v domačem kraju. Imel pa je pomočnike (namestnike):

P. Paskal Prenner (apr. – novbr. 1790).

Frančišek Lebenhaus od novembra dalje 1790.

J e r n e j S n o j (Snoij) od sv. Jurija 1791 do sv. Jurija 1792. **J e r n e j T r č e k**, umrl dne 15. januarja l. 1793 ter bil pokopan v Lučinah. Zadnje leto so Lučine upravljali s Poljan in sicer: Anton Herrman in Fran Sumereker (Smrekar).

J o ž e f M e s s i s s n e u (Mesisnel), lokalist l. 1793 do dec., 1795. Bil je menda Vipavec, ter se je preselil iz Lučin na Vrh k sv. Trem kraljem. Potem zopet administracija s Poljan: Valentin Notar – župnik, Mihael Šekula, Levone Žagar (Schager) kaplan.

Š t e f a n T r p i n, lokalist l. 1796 do sept. 1803. Služboval je kot subsidiar v Gorjah (1791–92), kot kaplan v Sorici (1792–93), na Čemšeniku, od koder pride v Lučine, od tod pa v Zavratac za vikarja za kratek čas, od tam l. 1808 na Vrh, l.

1812 pa se poda nazaj na Videmsko škofijo.

J o ž e f L o k a r, lokalist od l. 1803 do svoje smrti l. 1820. Služboval je kot župnikov vikar ali subsidiar na Krškem v Trebelnem l. 1782, v Šmariju pod Ljubljano (1782–83), v Dobrniču do svečnice leta 1785, potem do sv. Jurija istega leta na Raki, l. 1793 je kaplanoval v Pilštanju na Štajerskem, potem kot kurat v Begunjah pri Cerknici (1797–98) kot ekspožit na Vojskem (1798–99), kot kurat v Idriji (1799–1802), kot vikar župnikov v Šentrupertu (1802–03), od tod pa v Lučine. V njegov čas spada izročitev matic in arhiva »Mariji« na Tratah 3. 12. 1812, vrnitev 1. 7. 1814. Umrli je v Lučinah dne 9. septembra 1820. V lučinski mrtvaški knjigi je v latinščini zapisano o njegovi osebnosti, boleznih in o pokopu.

Potem administracija nekaj s Poljan, nekaj s Trate: Jakob Dollenz, kaplan poljanski; Andrej Kauschek (Kavšek) župnik na Trati, umrl na Trati dne 3. 5. 1834. Ker je umrl »ab nitestato«, je dobila iz njegovega premoženja precejšnjega cerkev, nekaj lučinski reveži. Za naprej vedno o vakaturi administracija s Trate: Mihael Borz (Borec), župnik, Simon Jan, kaplan. Ta administracija je trajala čez zimo do velike noči l. 1847.

T o m a ž H a f n e r

F r a n č i š e k S t r m o l e, lokalist od 9. apr. 1847 do l. 1861. Z Lučin je odšel v Kokro, kjer je legel v grob 25. 9. 1875. V Lučine je bil prišel s Horjula, kjer je prej kaplanoval. Potem zopet administracija s Trate: Anton Krašovec, župnik, Janez Žan, kaplan.

S i m o n J a n, lokalist (1862–64), rojen v Kovorju 27. oktobra 1819, posvečen že v 3. letu bogoslovja, 30. julija 1844. Kaplan v Črnem Vrhu nad Idrijo (1845–47), na Trati (1847–48), v Velikih Laščah (1848–50), v Šentjerneju (1850–52), v Hinjah (1852–57), na Polšniku (1857–59), kjer je obolel in bival v pokoju eno leto v Ljubljani. Župni upravitelj na Koprivniku, v Bohinju (1860–61), potem upravitelj pri sv. Lenartu v Selški dolini, odkoder se preseli v Lučine. Od tod je odšel za lokalista k sv. Trojici nad Cer-

knico, kjer je pastiroval kot župnik do l. 1899, torej 35 let. Kot zlatomašnik se meseca okt. 1899 preseli v pokoj v Hrasnje pri Kranju in ondi umrje dne 12. aprila l. 1901.

J a n e z Z a g o d a, lokalist (1867–70) Godovičan, roj. l. aprila 1833, posvečen l. 1858, kaplan v Dragatušu (1858–59), v Metliki (1859–61), v Sorici (1864–66), kjer je bil l. 1863 administrator, na Trati (1864–66), potem v Dobrniču, od koder pride v Lučine. Ker je moral stanovati še v novem mokrem župnišču, dobil je sušico ter umrl tukaj dne 8. okt. l. 1870. Potem zopet administracija s Trate: Anton Krašovec, župnik, administr. od l. 1864–67).

M a r t i n I n d o f, lokalist (1871–78). Rojen na Vačah dne 6. marca 1837, posvečen dne 25. julija 1858. Kaplanoval je v Šentgothardu, kjer je bil tudi zadnje leto administrator (1858–60), od tod se preseli za kaplana na Jesenice, potem o sv. Juriju l. 1861 v Poljane nad Škofjo Loko, leta 1864 v Rovte, potem v Vre, od tod pride v Lučine. L. 1878 dobi župnijo Šmihel pri Žužemberku, kjer umrje nanaglooma dne 30. avg. l. 1885. Bil je majhen in zelo debel mož, zato ga je menda tudi zadela kap ali mrtvoud. Potem eno leto (1878–79) administracija s Trate: Franc Dolinar, župnik na Trati, ki je dasi sam na svoji nemali župniji, hkrati administriral Lučine in Leskovicu.

A n t o n D o l i n a r, od leta 1879–1910. Rojen v Lučinah, Zadobje, h. št. 12, dne 11. 1. 1847, šolal se je v Škofji Loki in v Ljubljani, posvečen je bil dne 9. julija 1870 kot prezbiter, kaplanoval na Dobrovi pri Ljubljani (1871–75), potem je bil prefekt v alobjejevišču (1875–79), v Lučine se preselil 12. 8. 1879 in tukaj ostal do sept. 1910. Kot pokojnik se preselil v Kandijo pri Novem mestu, kjer še zdaj biva.

F r a n č i š e k R a j č e v i č, župnik najprej od leta 1910. Jako blag in dobrovoljen pri svojih župljanih, ki se poleg duhovnega pastirovanja tudi prav mnogo trudi s šolo. Bog mu daje še dolgo zdravemu in zadovoljnemu oskrbovati lučinsko župnijo. Še nekateri podatki z njegovega življenja: Č. g. Fr. Rajčevič je

bil rojen na Trati dne 18. novembra 1864, posvečen je bil dne 19. julija 1890. Služboval je nekaj malo časa kot kaplan na Brezovici pri Ljubljani, potem kot kaplan v trgu Vipavskem precej dolgo, odtod je šel za ekspozita v Trnje v župniji Slavinski, pozneje pa je dobil župnijo Grahovo pri Cerknici. Od tod se je preselil v Lučine sredi septembra l. 1910. Ljudje so ga povsod, kjer je pastiroval, ohranili v dobrem spominu.

To je precej dolga vrsta duhovnikov, ki so službovali v samotni in zaradi slabih potov ter raztresenih domov ne prav lahki župniji sv. Vida v Lučinah.

Nekatere osebe, več ali manj odlične župnije lučinske

Ker Lučine leže jako samotno in tudi do novejšega časa tu ni bilo nikakega šolskega pouka, ni čudno, da lučinska župnija šteje od nekdanj le malo znamenitih oseb, med temi pa so vendar spomina vredni:

Duhovniki, rojaki lučinski:

Č. g. Jernej Trček, katerega smo že omenili kot prvega kurata in provizorja novoustanovljene lokalije lučinske. Izpišemo pa vendar še, kar o tem gospodu, domačinu lučinskem piše v »Sematizmu« duhovnikov in duhovnij v ljubljanski nadškofiji l. 1788, priobčenem l. 1908 po č. g. Frančišku Pokornu, župniku besniškem, premarljivem preiskovalcu zgodovine ljubljanskih duhovnij. Jernej Trček, provizor lokalne kaplanije, domačin, rojen 17. avgusta 1716, star 72 let, je bil v mašnika posvečen 30. marca 1743. Starček je že močno opešal v močeh, vendar je pa še dober govornik. Vse svoje šole je dovršil v Ljubljani. Prebira knjige, tako da je prav pohvale vreden provizor in natančen v svoji službi. Dne 25. februarja 1745 je bil potrjen »pro operatio in Sissenperg« na Štajerskem. Služboval je potem kot kaplan v Tržiču 15 let, kot lokalist v Goričah, naklanske župnije 25 let in zdaj v Lučinah že 3 leta. Tukaj je tudi ostal do svoje smrti dne 15. 1. 1793. Bil je pobožen, zgleden duhovnik brez napak, blagega srca, zato so ga ljudje povsod radi imeli.

Č. g. Matej Ferlan, roj. v Lučinah, 21. septembra 1799, v mašnika posvečen 20. avgusta 1830. Kaplanoval v Smedniku, kurát v Podragi na Vipavskem, kaplan v Podbrezju do 1837, kaplan v Spodnjem Brniku pri Cerkljah do leta 1848. Ekspozit v Matenji vasi pri Slavini, kjer si je bil nekaj noge polomil in se preselil v pokoj v Šmartno ob Savi, v župniji mestni sv. Petra pri Ljubljani. Tukaj je imel čedno svojo hišico, katero si je bil sezidal; ker pa mu sosedje niso bili všeč, je hišo z zemljiščem vred prodal ter se preselil v Staro Loko. Tu je prebival v hiši Strahlovih do svoje smrti ter kot zlatomašnik zaspal v Gospodu dne 26. 12. 1881. Bil je več mehnik, znan po svoji »pinji« (Ferlanova pinja); njegov mehanični voz ima še zdaj menda g. Fran Pokorn, župnik v Besnici. Ker je imel protin v polomljenih nogah – bil mu je menda poln sod noge polomil – bil je precej čemerem, rad je kaj potožil čez svoje sosede, pa tudi lučinske svoje rojake, zlasti čez lokalista g. Hafnerja.

Rt. Rev. Joseph Francis Buh, Monsignor ter generalni vikar duluthske škofije, zlatomašnik, duhovnik, pionir severne Minnesote in indijanski misijonar, se je rodil, kakor je bilo že omenjeno, dne 17. marca 1833 v Lučinah za Kolkom (Kovkom), h. št. 12. Njegov oče, Matija Buh, kmetski posestnik, ter nekoliko trgovec s platnom, je poslal nadarjenega sina naprej v šolo na Poljane, potem v Škofjo Loko, pozneje pa v gimnazijo v Ljubljano. Tam je bil po dokončanih bogoslovskih študijah dne 25. jul. 1858 posvečen v mašnika. Nato je tri leta deloval kot duhovni pomočnik v Loškem Potoku, potem pa tri leta v Radečah pri Zidanem Mostu. Ko je l. 1864 prišel slavni indijanski misijonar Franc Pirc na Kranjsko, se mu je ponudil č. g. Buh za amerikalnske misijone in spomladi istega leta zapustil svojo domovino, ter se podal v Ameriko v St. Paul, Minnesota, se je nastanil pri ondotnem škofu in naslednjih 6 mesecev kot prefekt nadzoroval več dijakov, jih poučeval in jih pripravljaval za duhovniški stan. Meseca novembra istega leta je zapustil St. Paul in odpotoval na sever k č. g. Pircu v Crow Wing. A ni dolgo

ostal pri njem, kajti že naslednjega prosinca 1865 se je podal k Vinebegoškemu jezeru in nekaj mesecev misijonaril med ondotnimi Indijanci ter proučeval njihov jezik in njihove navade. Tam se je v štirih mesecih naučil indijanskega jezika. Meseca julija istega leta je bil poslan v Belle Prairie, ter je tu polagoma prevzel vse vzhodne Pirčeve misijone ob cellem širnem povirju reke Mississippi, od Crow Winga do Red Lakea, s cerkvami v Crow Wingu, Belle Prairie in Little Fallsu ter misijonskimi postajami v indijanskih rezervatih ob Rdečem, Pijavije Kesovem in Peščenem jezeru in na Beli zemlji (Red Lake, Leech Lake, Cass Lake, Sandy Lake, White Earth) ter mnogo drugih. Več izmed teh je sam ustanovil, na primer Rich Prairie, Long Prairie, Sv. Štefan v Brockwayu, sv. Anton Padovanski v Kraitovnu, Duelm, Two Rivers. Od l. 1875, ko je bila severna Minnesota od sv. Očeta in Rimu povzdignjena v apostolski vikarijat, je č. g. Buh spadal v novo škofijo St. Cloud ter bil naslednjega l. 1878 imenovan za duhovnega svetnika. Dne 29. septembra 1878 se je preselil na zapad in postal prvi stalni župnik cerkve sv. Jožefa blizu mesta Perham, Minnesota, in od tam upravljal vse obsežne pokrajine, ležeče ob železnici Northern Pacific, od Brainarda ob Mississippiju pa do Moorheada v dolini Red Riverja. Deloval je po okrajih Ottertoil, Wadena, Becker Todd, Cass, Morrison in Clay. Med misijoni, ki so v tem ozemlju spadali v njegovo področje, naj omenim poleg sv. Jožefa pri Perhamu še Perham sam, Ottertail City, Pelikan Rapids, New York Mills, Hobart, Aldrich, Wadena, Detroit City, Audubon, Lake Tark, Pelican Lake in Motley. Pozneje je od tam oskrboval tudi daljni okraj Itaska z raznimi indijanskimi postajami, kakor Grand Rapids, Winnibigoshish in Tokegma ter južno od njega ležeča Sandy Lake in White Oak Point. Od teh pa jih je tudi več sam ustanovil. Nato pa je prevzel l. 1886 Little Falls z misijoni in tam deloval dve leti. Od tam je bil l. 1888 poslan v Tower, Minnesota, ter postal prvi župnik cerkve sv. Martina. V tem kraju je misijonaril do prosinca l. 1910 in ustanovil misijone: Two

Harbors in Ely l. 1888, Biwabik, Virginia in Hibbing in okrog l. 1890. Ti misijoni so pa vedno rasli, tako da so bili kmalu povzdignjeni v samostojne župnije z lastnimi duhovniki. Meseca prosinca 1901 je tudi mesto Ely dobilo svojega stalnega katoliškega župnika in sicer v osebi č. g. Buha samega, ki še zdaj tam deluje in poleg mnogih drugih narodnosti oskrbuje tamkajšnje Slovence in v bližnjem rezervatu ob jezeru Vermillion tudi Indijance. Zgradil je na Elyju prvo cerkev, ki je bila blagoslovljena na zahvalni dan l. 1890; druga cerkev pa je bila blagoslovljena v nedeljo pred zahvalnim dnevom l. 1900 ter je tedaj najlepša in najboljša na tako zvanem Iron Rangu. Župnišče je postavil okrog l. 1896. Č. g. Buh je bil poleg čč. gg. Pirca in Tomazina prvi katoliški misijonar v severni Minnesoti. Moral je v pravem pomenu orati ledino, zidati cerkve, župnišča itd., ter učiti divjake poleg krščanskih resnic tudi treznega, mirnega in koristnega družabnega življenja. Tekom 48 let je s svojim neumornim delovanjem neizmerno veliko storil za povzdigo verskih resnic in socialnih razmer v severni Minnesoti ne le med Indijanci, temveč tudi med ondotnimi evropskimi naseljenci. Slovenski narod mu je tudi veliko hvaležnost dolžan radi ustanovitve ter večletnega urejevanja tednika »A m e r i k a n s k i S l o v e n e c«. Obilne njegove zasluge so priznali tudi njegovi predstojniki. Da je bil imenovan za svetovalca v škofiji St. Cloud, smo že slišali. Pozneje, kakor hitro je bila ustanovljena škofija Duluth, pa mu je novi škof I. Mc Gobrick l. 1889 podelil službo generalnega vikarja, ki jo še vedno opravlja. Vrh tega je tudi duhovni svetnik, »examinator cleri« in blagajnik duhovskega sklada duluthske škofije. Dosegel je pa še višje priznanje. Po posebnem odloku sv. Stolice mu je bil dne 28. decembra 1899 od nadškofa I. Irelanda podeljen častni naslov »monsignor« ob navzočnosti duluthskega škofa Mc Gobricka ter velike množice ljudstva. Dne 10. julija 1895 je priznala tudi posvetna oblast zasluge slovenskega pionirja za prosveto in omiko severozahodne Minnesote, ko je prišla iz Little Fallsa sledeča brzojav-

ka: »Odbor okrajnih zastopnikov imajoč ta teden svoje seje, je sklenil, da se od mesta Pierz odloči del za posebno mesto, ki se ima imenovati »Buh«, po dobro znanem misijonarju – duhovniku, vč. g. J. Fr. Buhu, ki je zdaj generalni vikar pod škofom Mc Gobrickom v Duluthu. Kako je preč. monsignor Buh obhajal l. 1908 svojo zlato mašo v Ameriki ter to redko in lepo slovesnost ponovil na praznik Marijinega Svetega Imena tudi v svojem domačem kraju v Lučinah, smo že omenili poprej. Bog daj preblagemu ter neumorno delavnemu g. monsignorju dočakati še demantne sv. maše ter ga ohraniti še potem do skrajne meje človeškega življenja, da si toliko lepšo in bogatejšo krono prisluži v večnosti.

G. Anton Dolinar, pisec teh vrstic, ki pa tukaj ne mara bolj natančno popisovati svoje karijere; sicer pa je njegovo skromno delovanje že itak nekoliko razvidno iz te »Kratke zgodovine lučinske župnije«.

Še nekatere druge znamenite osebe svetnega stanu

Število teh tudi ni veliko. Imenovanja vredni bi bili ti-le:

Doktor iuris Janez Oblak je bil rojen dne 22. marca 1780 v Lučinah h. št. 1, po domače v »Selevcu«. Njegova starša sta bila Jožef Oblak in Uršula Tavčar. Živel je pozneje v Ljubljani kot odvetnik, imel pa menda tudi trgovino z vinom in žitom, ki pa mu ni šla po sreči ter ga je nazadnje spravila na »kant«. Imel je sina, ki pa mu je še mlad umrl, in dve hčeri, katerih ena neomožena se je po smrti svojcev preselila nekam na jug (ali v Trst ali v Gorico), kjer je bila doma njena mati. Druga se je bila omožila. Vzela je nekega nemškega pesnika in časnikarja Hermansthala v Ljubljani. Tako je pisatelj teh črtic v svojih mlajših letih čital v knjigi: »Reiseerinnerungen aus dem Herzogthum Krain« od starega Coste, očeta dr. Et. Kosta. Ta poetiško navdihnjeni zet je obiskal enkrat dom svojega tasta, pa mu je v Lučinah tako prijalo, da je zidal tu pozneje na selevškem svetu nad cerkvijo letni gradič (angleško vilo), ki je po smrti njegovi ter

njegove rodbine do malega razpadla ter zdaj od nje le še malo zidu stoji. Vila je bila četverokot s turnčkom – tako zvano laterno – s katere sta okni dajali svetlobo v prostorno srednjo koncertno sobo. Poleg te je bila še ena velika soba na desno parketirana: na levo pa bi morali biti še ena soba in kuhinja, kar pa še ni bilo dodelano. Spodaj sta bili dve malo nizki toda hladni kleti, ki sta se ohranili do danes. Pokrit je bil gradič z navadnimi smrekovimi deščicami (šimteljni), ki pa so kmalu strohnele, in ker nihče strehe ni prekril ali vsaj popravil, je počasi šlo vse pod zlo. Poznejši posestnik Blaž Oblak, oče sedanje gospodinje Anice, je prodal za malo ceno dvojne kamnite bangerje ter parkete iz dveh sob, katere so bili Lučinčani prav po ceni pridobili za novo župnišče, katerega so morali prisiljeni pozneje zidati. Gradič beli se je videl daleč tje pod Blegaš in ljudje so mu ponavadi rekli le: »Selevški grad«. Ker tudi svet, na katerem je stala vila, ni bil odpisan, je vse pripadalo zopet ondotnemu posestniku, ki je zdaj Anton Luznar; priženil se je s Kovskega vrha, poljanske župnije, v Selevce.

Slikar Matija Bradeško. Matija Bradeško – oženjen, bivajoč v Kranju – slikar je bil rojen dne 17. svečana 1852 v Lučinah, h. št. 8. Njegovi starši so bili Luka Bradeško, mizar, doma s Črnega Vrha in Helena Justin. Že zmladega ga je veselilo podobarstvo, zrezlaval je rad še kot otrok kake podobice, ki so se mu tudi nekoliko posrečile. Zato ga je dal njegov oče, razumen mož, ki je silno rad čital knjige, pozneje tudi časopise, podobarju g. Štefanu Šubicu v Poljane v poduk. Poprijel se je prav pridno podobarstva ter izklesaval prav čedne podobe z lesa. Ko pa je pozneje videl, kako sta Štefanova sinova Janez in Jurij Šubic napredovala v slikanju, vnel se je tudi on za slikanje. Opazoval je kako mešata barve, kako jih pokladata na platno; začel je na skrivnem poskušati tudi sam in glej, šlo je za čudo dobro. Vadil se je tudi pridno v risanju in pozneje zamenjal dleto in kladivo docela s čopičem ali klisto. Prve slike seveda so bile zelo nepopolne, toda slikarski talent, pa tudi veselje, pridnost

so ga vodili do vedno boljših proizvodov. Da bi se ne bil tako zgodaj oženil, izposloval bi mu bil rajnki grof Barbo, deželni poslanec, ustanovo, pa bi bil šel v akademijo na Dunaj in bil bi po naših mislih zdaj lahko eden prvih slikarjev naših. Tako je ostal seveda samouk, pa riše vendarle prav dobro, da pravilnejše nego drugi akademski slikarji.

Kar pa zadeva slike na presni zid (al fresco) je on ne le po naših marveč tudi po mislih drugih veščakov med sedanjimi našimi slikarji na prvem mestu. Slikal je prav veliko, zlasti na Gorenjskem. V Kranju je poslikal vse tri mestne cerkve, potem v Begunjah vso cerkev s kupolama, v Predosljah, v Preddvoru, v Kranjski gori, še poprej pa na Dobrovi, v Lučinah, pa tudi na Štajerskem, kjer ga prevz. knez in škof dr. Napotnik visoko ceni. Koliko pa je napravil že križevih potov, koliko slik za bandera, v oltarje itd. Seveda, ker se mu ponavadi plačuje le nizko, kajti pri nas imamo, žalbogu, za umetnije le premalo denarja in zlasti cerkve pri nas večinoma niso bogate, časih slikar bolj hiti, da hitreje kaj zasluži, to pa seveda ni umetnji na korist. Vsekakor smejo Lučine biti ponosne na slikarja Matija Brađeška.

J u r i j O b l a k in njegova rodovina, ali bolje njegovi nasledniki. Jurij Oblak je bil rojen dne 9. aprila 1796 v Prilesju št. 5, po domače »pri Kožuhu«, zato so mu sploh rekli »Kožuhov Jur«. Bil je po svojem stanu izurjen tesar, kovač, pa tudi izdelovalec turnskih ur ter pokrivatelj cerkvenih in turnskih streh. Pokrivali pa so se turni in cerkve v tistem času vsaj na deželi večji del s škodlami, kjer je bilo še dosti hrastovine. Pripovedovali so stari ljudje, da je sprva delal kot tesar pri nekem tesarskem mojstru, ki je pokrival turn v Šentjoštu pri novi cerkvi (v Šentjoštu imajo namreč staro in novo cerkev) in sicer v baročnem slogu, ki poprej tod ni znan ter v navadi. On pa je izmaknil mojstru načrt, pohitel zvečer domu (uro hoda), ga ponoči hitro prerasal ter prinesel zjutraj zopet nazaj, ne da bi mojster sam bil zato kaj vedel. Jurij je potem ta načrt precej izpopolnil, pa začel na isti način na svojo roko pokrivali turne. Najprej je pokrival turn

po tistem načrtu v Lučinah, ki je tudi v resnici dosti lepši nego v Šentjoštu – izdelan je bolj nadrobno in elegantno.

Ta turnska streha v Lučinah je rajnkemu kn. škofu poznejšemu kardinalu Missiju tako bila všeč – in on je imel vseskozi umetniški okus – da se je očitno izrekel, da bog nedaj to lepo streho kdaj odstraniti ter jo s kako drugačno namestiti. Vsi cerkveni turni po Gorenjskem, kriti na ta baročni način, so delo lučinskih Oblakov ali pa vsaj posnetek njihov. Jurij Oblak je dosti premožen umrl v svoji leseni hišici – novo je zidal šele njegov sin in naslednik Matija – in sicer dne 13. nov. leta 1861. Izmed njegovih sinov sta imenovanja vredna Janez in Matija. *Janez Oblak* je bil rojen v Prilesju št. 7 dne 25. marca 1822. Bil je izboren kovač, izdelovatelj turnskih ur, pa tudi izurjen tesar. Umrl je v svoji hiši v Suhem Dolu, h. št. 10, dne 3. junija 1896. *Matija Oblak* roj. 24. svečana 1828 v Prilesju h. št. 7 je ondi umrl dne 2. pros. 1890. Bil je tudi izurjen kovač in tesar, toda zstran turnskih ur ga je Janez mnogo nadkriloval. Matijev sin *Matej Oblak*, ki se je bil pozneje lotil zlasti kleparstva, se je preselil na Vrhniko, kjer si je bil kupil hišo in si napravil posebno delavnico; tu je izvrševal svoje rokodelstvo, pokrival s ploščakom turne, pa tudi druga poslopja. On nam je tudi prav poceni pokrival cerkev lučinsko, kakor smo že omenili. Pozneje se je z Vrhnike preselil v Logatec, kjer je bil napravil cementno tvornico, ter pred nekimi leti na vodenici umrl. *Janez Oblak*, starejši, je bil dvakrat oženjen. Iz prvega zakona se mu je porodil sin *Peter Oblak*, rojen 28. junija 1853, ter še živi kot tesarski mojster v Prilesju, h. št. 1. Iz drugega zakona se mu je poleg par drugih sinov in ene hčere porodil še sedaj živeči sin, ki je sloveči urar ter umetni kovač Janez Oblak v Suhem Dolu, h. št. 10, rojen dne 25. apr. 1857. Ta Janez Oblak, mlajši, nam je po neverjetno niski ceni izdelal vso železnino, med tem ključavnice, omrežja itd. za novo cerkev, tako da so mu Lučine po pravici veliko hvalo dolžne. Je to ne le silno razumen človek in v svojih strokah izurjen in vešč, kar bi mu kdo po zunanjem nikakor ne priso-

dil, temveč tudi jako mil značaj, ki se da pri kakem pogojevanju še preveč pritisniti, tako, da je večkrat po svoji lastni izpovedi delal v lastno škodo. Izmed štirih sinov sta se poprijela očetovega rokodelstva le mlajša dva Jurij in Matvez, od katerih menda *Jurij* kot urar in sploh mehanik že skoraj prekaša svojega umnega očeta. Tako še ne bode izumrla družina lučinskih Oblakov, ki izdeluje brez ugovora najboljše turnske ure na Kranjskem, pa tudi najbolj poceni, obeša in preobeša tudi zvonove, pokriva cerkve in turne – le da je vse premalo znana po Kranjskem, ker je le preskromna in biva v preveč samotnem hribovskem kraju.

Raznoterosti

Zdaj hočemo omeniti ob kratkem le še nekatere stvari, ki so vsekakor spomina vredne in ki dajo Lučinam njihov poseben značaj:

Rudarija ali rudokopstvo

V lučinski župniji se sploh nahaja zelo malo rudnin, kakor smo že omenili. Samo v »Borštu« je železna ruda, katero so že v prejšnjih časih kopali ter jo žgali v Brebovnici blizu Košpirja, kjer je bil zasledil nekdanji kustos (varuh) muzejski g. Miller ostanke topilnice, kakor nam je sam pravil. Po letu 1850 so začeli zopet kopati v Borštu. Delo je vodil neki Nemeč Haring (bržkone Prusak), denar pa dajal rajnki dr. Šiferer (med. dr.) v Ljubljani. Rudo so vozili v Železnike, toda vožnja je bila predraga in tudi ruda ne dosti vredna. Tako se delo ni rentiralo in je kmalu zaspalo. Rovi so se zasuli, rudarska hiša je sčasoma razpadla, tako da se sedaj komaj še pozna, kje je stala. Pomilovanja vredni, dobri dr. Šiferer pa je bil ob svojih 20 in več tisoč gl., kar je bilo na škodo celi njegovih družini, kakor je piscu teh vrstic pozneje večkrat sam tožil. Vodil ga je za nos oni Nemeč, ki mu je velike upe delal, gledal pa le bolj sam nase ter na svoj dobiček, nazadnje pa kot kafra izginil iz kraja. Pa tudi lučinski župniji rudarji niso nič dobrega prinesli. Stepli so se skupaj ljudje sumljivega značaja z vseh mogočih krajev.

Ob nedeljah so popivali in plesali, uganjali norčije, za cerkev in sv. mašo pa se nekateri malo zmenili. Skoro vsa dekleta v Zadobju so se tisti čas izplesala in ples ter zganjepitje se tega kraja še do danes najbolj drži.

Platnarstvo v Lučinah

Okoli srede prejšnjega stoletja je bila platnarija v lučinskih hribih, pa tudi sosednjih krajih zelo v cvetju. Kmetje so pridno sejali ozimec in lan, pozimi predli in tkali; tako so imeli za domače potrebe dosti platna, pa so še posebno za »pražnje« platno izkupili dosti novcev. V vsaki hiši so bile statve, po kmetskih časih celo po dvoje, in tkala sta gospodar in hlapec, včasih pa hlapca dva ali hlapec in sin. Tako se je celo zimo pridno delalo in posli so tožili, da se jim huje godi pozimi nego poleti. Pozneje je prišla v navado še drugačna platnarija. Nekateri bolj premožni ter podjetni možje so jeli dobivati iz Trsta »štopy« (stoppa – kono-pljeve tulje), iz tvornic pa »mašinsko« prejo. Tisto štopy so zlasti po bajtah, nekoliko pa tudi po kmetskih hišah, gredeščali, predli, motali »štrene«, ter jih prali – to posebno otroci in ženske – moški pa tkali skoro cele noči ter si tako tudi pozimi nekoliko prislužili. To platno je šlo zopet v Trst, od koder so ga pošiljali v Dalmacijo in sploh na jug. Pozneje je bila ta platnarija čisto ob tla. V Lučinah se je s te vrste platnarijo medel posebno Pavlačkov Janez, stric pisca teh vrstic roj. 11. junija 1811 v Lučinah, h. št. 16. – umrl dosti premožen dne 2. dec. 1877 na Dolgih Njivah, h. št. 7, v hiši ki si jo je bil sam pozidal in kjer se je tudi poprej reklo »pri Janezu« na Dolgih Njivah.

Čipkarstvo v Lučinah

Namesto nekdanje platnarije je prišlo novejši čas čipkarstvo od Idrije čez Žiri tudi v lučinske hribe. Kakor je včasih vse predlo, tako zdaj ženske in otroci čipkarijo in si zlasti pozimi, ko ni drugega dela in zaslужka, precej zaslužijo. Dekleta, seve, namesto kaj prihraniti, le preveč potratijo za obleko. No, kakih nerodnosti v hribih pri čipkanju ni.

Nesreče, zlasti pogorišča

»Nesreča nikdar ne počiva«, je že star pregovor. Nesreče se nobenega kraja popolnoma ne ognejo, to nas že stara skušnja uči. Tudi lučinsko župnijo so zadevale tekom časa razne nezgode, katerih nekatere večje hočemo naštet:

Potresi

Potres se je v Lučinah, kakor drugod, večkrat čutil, pa ni napravil kake posebne škode. Celo veliki potres od velikonočne nedelje na velikonočni ponedeljek l. 1895 je povzročil več strahu, kakor škode. Tako je stara, rahlo zidana cerkev tako malo trpela, da nismo mogli po resnici in pravici priti do kakega potrebnega prispevka pri zidanju nove cerkve, med tem ko so v sosednjem Črnem vrhu dobili 18 tisoč gl. potresnega prispevka. Tudi drugi ljudje po župniji so dobili le malo iz tega prispevka.

Neurja in toča

Že smo omenili, da je pred mnogimi leti, kar niso pomnili v našem času niti najstarejši ljudje, dne 2. julija bilo trikrat isti dan strašno neurje in da je ta dan trikrat toča strahovito pobila. Zato so že davni predniki obljubljali ta dan, ko se obhaja spomin Marijinega Obiskovanja, skupni shod in procesijo in sicer eno leto v Smrečje k Mariji vnebo – vzeti v župniji šentjoški, drugo leto k sv. Saboti ali Žalostni Materi Božji v Bukovem Vrhu v župniji poljanski in tretje leto k Materi Božji na Ljubno na Gorenjskem. Tako se ti shodi leto za letom vrste in ljudje se jih pridno ter v obilnem številu udeležujejo. Tudi o našem času je bila nekajkrat toča, ki pa je le ta ali oni del župnije zadela; vse čez ni potokla nikoli. Najhujša je bila leta 1900 pred posvečenjem nove cerkve in sicer popoldne dne 31. julija na sv. Ignacija dan. Pisec teh vrstic je moral iti v Ljubljano zaradi posvečenja cerkve, pa tudi zaradi sv. misijona in pridige pri oo. kapucinih na Porcijunkulo dne 2. avg. v Škofji Loki. In glej, baš med vožnjo na poti s Trate v Loko je toča strahovito pobila v Lučinah. Dopolde je

šla v Davčih za Blegašem, kjer je koscem v senožetih vse sklede in lonce potrupal; popoldne pa se je začela brez vsakega bliska in treska v Brebovnici pri Lazarju ter je šla v ozki črti čez Dolge Njive in Lučine naravnost čez novo cerkev in potem proti Črnemu vrhu in Polhovemu Gradcu. Šla je menda s toliko močjo, da je skozi odprta okna proti severnozahodni strani bila v nasprotno steno sob. V novi cerkvi je bil menda tak ropot (ker je cerkev krita s ploščakom), da so slikarji in sploh vsi delavci, ki so še delali v cerkvi, ven pobegnili. Kar je ta dan toča zadela, je uničila, tako da se je komaj videlo, kaj je raslo – k sreči je šla prav na ozkem. Zdelo se je, kakor bi se hotele temne moči maščevati, ker smo Bogu in sv. Vidu na čast pozidali novo cerkev, ki je v nekaterih dneh imela biti posvečena in ker smo se hoteli na to posvečenje tudi pripraviti s sv. misijonom. Najbolj čudno je pa to, da niti malo ni zagrmelo, temveč potegnil je močan veter, nastal hipoma vihar in toča, suha ko poper in debela ko orehi se je vsipala grozovito spod neba ali bolje kar vprek prebliskala in zdrobila vse, kar je dosegla. Pozneje je še parkrat toča pobila; najrajše zadene Goli Vrh ali pa posebno Zgornje Zadobje. Ko je nekaj let pozneje prav huda toča šla od Podgore čez Dobravščico in Gorenjo Dobravo proti Todražu, zadela je prav občutljivo tudi Zadobje.

Pogorišča v lučinski župniji

Da je bilo pogorelo staro župnišče in mežnarija v času lokalista g. Jožefa Mesisnela (1793–95), to smo že slišali. O poznejših pogoriščih v Lučinah do našega časa nam ni nič gotovega znano. Poznejših pogorišč pa je bilo več in ta hočemo po vrsti naštet:

– Pri Trčku v Golem Vrhu je prvič gorelo, ko je pisec teh vrstic bil še na spodnji gimnaziji za č. g. Simona Jana (1862–64). Prišel je bil ogenj menda z vestej na streho, ker kuhinja ni bila obokana. Pogorela je enonadstropna hiša in hlev. Potem je še enkrat zaradi strehe pogorela hiša in menda tudi hlev. V tretjič je pogorel od strele veliki kozolec dne 8. 9. 1914.

– Pri »Škrbinca« na vasi sta zaradi strele pogorela hiša in hlev 9. 2. 1893.

– Pri »Lazarju« v Brebovnici zaradi strele pogorela hiša in hlev 4. 7. 1895.

– V »Selevcu« hlev in kozolec, najbrž po nesreči zatročeno 7. 9. 1911.

– Pri »Jesenu« v Golem Vrhu od strele 5. 9. 1913.

Bilo je še nekaj manjših požarov, tako za »Bončo Rebrjo«, pri Šurovcu »v Borštu«, ter pri Premetovcu Mlinarju v Zadbju.

Pri »Koconu« v Suhem dolu sta gorela hiša in hlev na sv. Jurija (ali Marka) dan 1880. Ogenj je prišel menda iz kuhinje.

Nalezljive bolezni

Za kolero menda v Lučinah še nikoli nobeden ni umrl, ker je kraj zdrav in je nobeden ni v gorati kraj zanesel. Bila je večkrat med otroci griža, katero je tudi pisec teh vrstic v prvi svoji mladosti poskusil. Prav pogosto se je ljudi lotevala pljučnica, katere pa prejšnje čase ljudje niso poznali ter se ne vedeli zdraviti zoper njo. Pobrala jih je veliko. Tudi sušica (tuberkuloza) je bila poprej bolj razširjena, zdaj se le prav poredkoma koga loti. Vzrok je bila bržkone velikrat slabo ozdravljena pljučnica, ki rada pušči posledice – slabe nasledke na pljučih. Koze ali osepnice so hudo razsajale v letih 1872–80 ter pobrale mnogo odraščanih in otrok. Zanesel jih je bil menda v hribe neki domov prišedši vojak; potem so se bile razširile po celi župniji. Nekoliko let pozneje, ko so koze ponehale, se je prikazala difterija (difteritika), ki je mnogo otrok – pri nekaterih hišah po dva do tri, celo štiri pobrala. Zadnja leta pa je bilo zdravje po župniji povoljno. Umrlo je povprek po 7–12, kvečjemu 15 ljudi; med temi po 2–3 odraščeni. Vobče je gorati z gozdi obraščeni kraj zdrav, zrak čist ter zdravju ugoden.

Nekdanja dva lučinska sejma

V Lučinah sta bila, kakor so vedeli še stari ljudje povedati, nekdanj tudi dva zelo obiskovana sejma in sicer menda na sv. Gregorja in sv. Vida dan. Bil je sejem za blago in živino. Spodaj, nad novo kapelo sv. Vida, so menda rasle velike,

senčnate lipe, pod katerimi se je v ugodni senci o sv. Vidu prodajalo blago ter točila pristna »vipavščina«. Zgoraj ob potu na Dolge Njive, na prostoru, ki se še danes imenuje »Sejmišče«, ki pa je zdaj v njivo spremenjen, so mešetarili z živino. Ker pa so se pri močni »vipavščini« večkrat stegli ter – kakor je menda bilo že prišlo v pregovor – vsakih 50 let enega ubili, odvezli so se jim ti sejmi, od katerih se je eden menda premestil v Kranj, drugi pa v Kamnik. Dandanes bi tudi v Lučinah sejmi ne imeli nobenega pomena več.

»Boršt« in »Zala«

Ko so bile Lučine l. 1784 povzdignjene v samostalno lokalijo, je dobila lučinska cerkev sv. Vida dva velika gozda Boršt in Zala v last. Boršt je gozd med Prelesjem in sv. Urbanom, podružnico tratarsko. Svet, rjava škrlavka, ima v sebi železno rudo, kakor smo že slišali; zemlje (prsti) je le malo, in na tej puščavi rastejo večji del slabi hrastiči ter bukovo grmovje, pa redka praprotna in vresje. Svet torej ni veliko vreden. Vse drugačna je »Zala« ob Žirovskem vrhu. Tu je dosti zemlje, vlage in gnojnine; drevje, bukove, hrastje, kostanji, jelke in smreke bujno rastejo – smreke in jelke so v 25–30 letih skoro dorasle in za prodajo. Les tak, seve, je bolj rahel (porozen), a za prodajo je dober. Poprej so rasli v »Zali« mogočni hrasti – zdaj vse poprodano – pa bukove, ki se je poprodalo za oglje, katerega se je neizmerno veliko izvozilo iz »Zale«. Sprva so bila bukova drva za oglje pod nič – po dva in pol do tri goldinarje, ko jih je jelo zmanjkovati, so se nekoliko podražila. Zdaj je zmagal »črni les«, jelka in smreka, pa tudi kostanj se še drži. Sploh je v Zali neizmerno bogastvo, ki ga ob pametnem gospodarstvu nikoli ne bo konec. Ta dva cerkvi lučinski prepuščena gozda sta zdaj med razne posestnike razdeljena. V Borštu so dobili deleže posestniki, manjši in večji v Zadbju in Prilesju, pa ravanški (tratarski) v Todražu, na Gorenji in Dolenji Dobravi, pa tudi na Trati in v Gorenji vasi. »Zala« se je razdelila med lučinske posestnike v Lučinah, na Dolgih Njivah, v Suhem Dolu in Golem

vrhu pa v Brebovnici. Zunaj Lučin so dobili v Zali deleže mnogi Tratarci, pa tudi Poljanci in Žirovci. Razdelila sta se gozda v letih 1860–1862. Pa kako je prišlo do tega? Cerkev ni plačevala davka, ker v prejšnjih časih les ni imel nobene cene, pa so pobirali davek med ljudmi (posestniki), kateri so tako vsi dobili pravice v Zali in dobili pozneje v njej svoje deleže, večje ali manjše. G. Šimen Jan, mož prepekan ter pol advo-

kata – prišel v Lučine l. 1862 – je hotel še nekaj Zale rešiti cerkvi, a bilo je prepozno. Tako je cerkev sv. Vida, ki bi bila lahko ostala ena najbogatejših cerkev v naši škofiji, zdaj čisto ubožna ter navezana popolnoma na župljane ter njihovo pomoč. Vsega tega pa je kriva le nevednost ter nebrižnost luč, duhovnih pastirjev ter župljanov samih. O tem bi se dalo še veliko pisati, pa ne dostaja prostora, pa tudi ne pomaga nič. Amen.

Anton Dolinar